

BEATA JAKIMIUK

beata_jakimiuk@tlen.pl

Bezrobocie wśród polskiej młodzieży i jego dynamika

Unemployment Among Young Poles and Its Dynamics

STRESZCZENIE

Przedmiotem analizy w niniejszym artykule jest sytuacja młodych ludzi na rynku pracy. Bezrobocie w tej grupie stanowi poważny problem społeczny, uniemożliwia prawidłowe funkcjonowanie życiowe i zawodowe. W ostatnich latach bezrobocie w Polsce znacząco spadło, warto jednak zbadać, czy ta tendencja dotyczy również młodzieży. Celem opracowania jest ukazanie problematyki bezrobocia młodych osób, w tym diagnoza i ocena ich sytuacji na podstawie literatury z zakresu omawianych zagadnień oraz danych GUS. Praca zawiera analizę zjawiska bezrobocia młodych osób oraz wnioski.

Słowa kluczowe: młodzież; bezrobocie; rynek pracy

WPROWADZENIE

Sytuacja młodych ludzi na rynku pracy jest dzisiaj lepsza niż jeszcze kilka lat temu, warto jednak zbadać, czy istnieją pewne tendencje lub prawidłowości dotyczące dynamiki zmian w tym obszarze. Jest to interesujące również z perspektywy pedagogiki pracy, której przedmiotem badań są zagadnienia związane z rynkiem pracy (Szlosek 2015), dotyczące m.in. adekwatności kształcenia do aktualnej i prognozowanej sytuacji społeczno-ekonomicznej, czyli istoty przygotowania człowieka do wykonywania pracy.

Główne pytanie badawcze można sformułować następująco: Jaka jest sytuacja młodych osób na rynku pracy, w jaki sposób zmieniały się wskaźniki bezrobocia młodzieży w ostatnich latach, czy można dostrzec pewne tendencje w tym zakresie?

Tak postawiony problem wymaga przybliżenia zagadnień dotyczących bezrobocia, w tym podstawowych pojęć, przyczyn i skutków tego zjawiska, a także sytuacji młodych ludzi na rynku pracy oraz analizy zmian w zakresie wskaźników bezrobocia, które można zauważyć na przestrzeni ostatnich kilku lat.

CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA BEZROBOCIA MŁODYCH OSÓB

Problematyka bezrobocia jest złożona. W literaturze istnieje wiele definicji i analiz tego zjawiska, uwzględniających różne jego aspekty i ujęcia. W niniejszym opracowaniu bezrobocie będzie rozpatrywane w odniesieniu do grupy ludzi młodych, którzy po zakończeniu edukacji nie pracują. Bezrobotni do 30. r.ż. są określanii w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy jako „osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy” (Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, art. 49). Zjawisko bezrobocia w tej grupie wiekowej jest więc uznane za jeden z podstawowych problemów i stanowi zagrożenie ekonomiczno-społeczne (Sadowski, Kozłowski 2010), ponieważ poważnie utrudnia start życiowy i funkcjonowanie w społeczeństwie młodych ludzi oraz ich rozwój osobisty i zawodowy. Stanowi to przesłankę do podjęcia analizy dotyczącej bezrobocia w tej grupie.

Definicje i opisy zjawiska bezrobocia uwzględniają takie elementy, jak: pozostawanie bez pracy zarobkowej, okres braku zatrudnienia, poszukiwanie pracy i gotowość jej podjęcia (Kwiatkowski 2001), nierównowagę między podażą i popytem pracy, społeczne skutki bezczynności zawodowej (Koral 2009), niemożność znalezienia pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami i umiejętnościami, a nie jakiegokolwiek pracy (Ratyński 2003), a także naruszanie godności i praw człowieka (Jan Paweł II 1986), obejmują więc przyczyny, przejawy i skutki bezrobocia.

Wiele aspektów tego zjawiska, uwzględnianych w różnych jego charakterystykach, może stanowić podstawę rozważań dotyczących również bezrobocia młodzieży. Można też wziąć pod uwagę inne elementy, takie jak np. płeć, wykształcenie, przedział wiekowy itp. Bezrobocie, szczególnie długotrwałe, powoduje wiele konsekwencji w różnych sferach życia osoby bezrobotnej (Czechowska-Bieluga, Kanios, Sarzyńska-Mazurek 2009), oddziałuje na jakość jej życia i zdrowia (Jeruszka 2008). Z perspektywy pedagogiki bezrobocie młodych osób jest szczególnym zagrożeniem, ponieważ utrudnia rozwój człowieka, budowanie relacji z innymi, funkcjonowanie rodzin oraz prowadzi do frustracji i obniżenia poczucia własnej wartości, spadku motywacji i aktywności, co w rezultacie uniemożliwia poradzenie sobie z problemami i wykorzystywanie swoich możliwości.

Wśród przyczyn bezrobocia młodych osób można wyróżnić (Rybicka 2014):

- czynniki obiektywne, związane z sytuacją demograficzną, ekonomiczną i gospodarczą oraz zmianami na rynku pracy,
- czynniki subiektywne, dotyczące podejścia młodej osoby do realizacji kariery, posiadanego wykształcenia, własnej aktywności, oczekiwań, ambicji itp.

Uwzględniając przedstawione grupy czynników, można zauważyć, że problematyka bezrobocia młodzieży koncentruje się wokół zagadnień związanych z dopasowaniem kwalifikacji i kompetencji do wymagań rynku pracy, czyli odpowiednim przygotowaniem do pracy, a także z własną inicjatywą młodego człowieka, dotyczącą poszukiwania zatrudnienia oraz reagowania na aktualną sytuację na rynku pracy, co wiąże się np. z podejmowaniem szkoleń, rozwijaniem kompetencji, nawiązywaniem kontaktów zawodowych, świadomym budowaniem kariery zawodowej.

Podjęmując problematykę bezrobocia i funkcjonowania młodych osób na rynku pracy, warto uwzględnić teorie i koncepcje odnoszące się do segmentacji rynku pracy, związanej z czynnikami obiektywnymi, kształtującymi poziom i strukturę bezrobocia młodzieży. Segmentacja dotyczy podziału rynku pracy na części, czyli segmenty różniące się między sobą dostępnością dla pracowników, wysokością zarobków, możliwościami rozwoju zawodowego, mobilnością pracowników. Przejawia się też w podziale rynku pracy na: krajowy, regionalne i lokalne (Rękas 2015). Istotą segmentacji są więc podziały odnoszące się do rynku pracy oraz ich kryteria. Segmentacja rynku pracy stanowi podstawę wielu analiz i wyjaśniania sposobu funkcjonowania młodzieży na rynku pracy oraz zjawiska i struktury bezrobocia.

Bezrobocie młodzieży oraz segmentacja rynku pracy są źródłem zjawiska prekariatu (Bulik 2011). Określenie „prekariat” jest neologizmem, który powstał z dwóch słów: *precarious* (niepewny) i *proletariat* (Patulski 2015). Sformułowanie to odnosi się do osób (grup osób, klasy społecznej) pozbawionych poczucia bezpieczeństwa na rynku pracy oraz stabilności zatrudnienia (Standing 2017). Prekariat dotyczy ludzi utrzymujących się z pracy tymczasowej, zatrudnianych na krótkoterminowe umowy, migrantów, czasowo bezrobotnych (Cymbranowicz 2016). Można jednak ten termin dzisiaj odnieść do wielu grup osób funkcjonujących na rynku pracy w ciągłej niepewności. Zjawisko prekariatu pozbawia ludzi, zwłaszcza młodych, możliwości organizowania swego życia w dłuższym okresie, sprawiając, że zdani są oni na rozwiązania tymczasowe i prowizoryczne. Niepewność i niestabilność zatrudnienia oraz perspektywa bezrobocia powoduje wiele negatywnych konsekwencji. Wśród nich jedną z najbardziej istotnych jest brak możliwości planowania swojego życia i rozwoju kariery zawodowej. W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera bezrobocie młodych ludzi, tym bardziej że są oni lepiej wykształceni niż ich rówieśnicy sprzed kilkadziesiątu lat (Fede-

rowicz, Sitek 2011). Wykształcenie wyższe nie chroni przed bezrobociem, dlatego ogromnym wyzwaniem jest dziś przygotowanie młodych ludzi do podjęcia zatrudnienia, zapewnienie im możliwości zdobycia formalnych kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji niezbędnych do znalezienia i utrzymania pracy.

SYTUACJA MŁODYCH LUDZI NA RYNKU PRACY

Znalezienie zatrudnienia jest najważniejszym wyzwaniem, z jakim muszą zmierzyć się młodzi ludzie po zakończeniu edukacji. Wskaźniki aktywności zawodowej i zatrudnienia są bardziej korzystne dla osób dorosłych niż dla młodzieży. Największe obawy dotyczą możliwości wygenerowania pokolenia młodych wykształconych osób, które nie znajdują swojego miejsca na rynku pracy (Boni 2011). Wśród przyczyn takiej sytuacji można wymienić: brak umiejętności i doświadczenia zawodowego, co może sprawiać, że młodzi są mniej atrakcyjnymi pracownikami dla pracodawców; rozbieżność między umiejętnościami a wymaganiami stanowiska pracy; zbyt wygórowane ambicje i oczekiwania dotyczące warunków pracy. Młode osoby mogą też nie mieć wiedzy dotyczącej tego, gdzie i jak szukać pracy, a także środków finansowych, by przejść bezpiecznie przez cały okres poszukiwania pracy, lub wystarczającego wsparcia rodziny. Wydaje się jednak, że wiele okoliczności sprzyja podjęciu zatrudnienia przez młodych ludzi. W dzisiejszych czasach mają oni dużo lepszą sytuację niż ich rówieśnicy sprzed kilkunastu czy kilkudziesięciu lat, ponieważ mają dostęp do większej ilości informacji, mogą więc podejmować świadome decyzje w oparciu o pozyskane dane. Ponadto badania ManpowerGroup (2014) wykazały, że 33% polskich pracodawców deklaruje trudności w pozyskiwaniu pracowników. Pracodawcy wskazują na: brak kompetencji twardych, umiejętności technicznych (50%); brak dostępnych kandydatów (30%); zbyt wysokie oczekiwania finansowe (18%); brak doświadczenia (15%). Poza tym 5% badanych pracodawców uznało, że brak umiejętności komunikacyjnych i kompetencji miękkich kandydatów do pracy stanowi przeszkodę w ich zatrudnieniu. Wydaje się zatem, że młodzi ludzie nie powinni mieć problemów z podjęciem pracy. Wiedza na temat działalności firmy, w której chcą pracować, zarobków w danym zawodzie, bezpłatne poradnictwo w uczelnianych Biurach Karier, OHP i Urzędach Pracy, dostęp do edukacji na każdym poziomie powinny sprawiać, że bezrobocie wśród polskiej młodzieży utrzymuje się na niskim poziomie, tymczasem ciągle jest to trudne do osiągnięcia.

Młodzi Polacy, podejmując decyzję dotyczącą kariery, biorą pod uwagę następujące czynniki (ManpowerGroup 2017): wynagrodzenie (87%), rodzaj pracy (52%), lokalizacja miejsca pracy (42%), możliwości rozwoju (39%), elastyczność godzin pracy (31%), oferowane świadczenia finansowe (16%), marka i reputacja firmy (13%). Z przedstawionych danych wynika, że dla młodych osób w Polsce

najważniejsze są przede wszystkim zarobki; być może wskaźnik „rodzaj pracy” oznacza pracę zgodną z wykształceniem i kompetencjami, jednak w tym badaniu nie jest to doprecyzowane. Stąd można przypuszczać, że młodzi ludzie są gotowi podjąć wysoko płatną pracę prawdopodobnie nawet wtedy, gdy nie będą pracować w swoim zawodzie. Z drugiej strony być może zarobki w danym zawodzie są zbyt niskie albo brakuje miejsc pracy czy też możliwości rozwoju zawodowego – mogą to być powody, dla których młodzi ludzie decydują się na zmianę zawodu, branży i kariery.

Wśród młodych bezrobotnych jest więcej osób z wyższym wykształceniem niż w starszych grupach wiekowych (Pańków 2012). Jednak im wyższy poziom wykształcenia, tym niższa szansa na bycie osobą bezrobotną zarówno w grupie osób do 30. r.ż., jak i wśród starszych (GUS 2017a). Ważnym czynnikiem warunkującym bierność zawodową młodych osób jest miejsce zamieszkania. W gorszej sytuacji znajdują się młode osoby mieszkające na wsi i w regionach z niskimi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego. Analizując poziom zatrudnienia młodych ludzi, należy również uwzględnić płeć. Zdecydowanie więcej młodych kobiet niż mężczyzn jest nieaktywnych zawodowo, ale ta różnica zmniejsza się wraz ze wzrostem wykształcenia kobiet. Młodzi ludzie jako główne przeszkody utrudniające podjęcie zatrudnienia wymieniają: brak ofert pracy w okolicy, brak znajomości i brak doświadczenia. Pracy najczęściej poszukują przez rodzinę i znajomych albo w Internecie (Jelonek, Kasparek, Magierowski 2015).

Sytuację młodych osób na rynku pracy determinują również nietypowe formy zatrudniania, które są uważane za gorsze, mniej stabilne, niżej opłacane i niesprzyjające identyfikowaniu się pracownika z firmą. Najczęściej osoby młode podejmują zatrudnienie w takich formach, jednak w ten sposób są narażone na większe ryzyko utraty pracy, często nie otrzymują tych samych świadczeń socjalnych, co osoby pełnozatrudnione, mają utrudniony dostęp do szkoleń i rozwoju zawodowego. Takie formy zatrudniania sprawiają, że tworzy się tzw. gorszy rynek pracy (Patulski 2015), związany z brakiem bezpieczeństwa, stabilizacji i niepewnością wykonywania pracy.

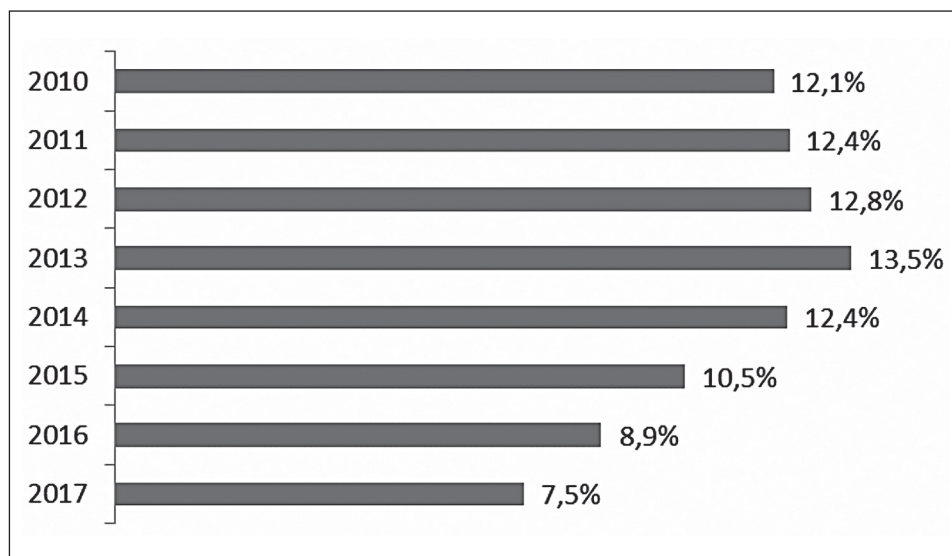
Trudna sytuacja młodych ludzi na rynku pracy jest też spowodowana podejściem pracodawców – traktowaniem pracowników jako źródła kosztów, a nie zasobów firmy. Z tego powodu wiele młodych osób prawdopodobnie nie podejmuje zatrudnienia, nawet jeśli jest to możliwe – wyjeżdżają za granicę, gdzie mogą liczyć na większe zarobki.

Istotnym problemem jest również dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy. Jest to trudne, ponieważ cykl edukacyjny jest długi i nie ma możliwości szybkiej zmiany programu i treści kształcenia czy elastycznego reagowania na bieżącą sytuację. Ważna jest jednak zmiana podejścia nauczycieli i osób odpowiedzialnych za edukację – powiązanie osiągnięć uczniów i stu-

dentów z funkcjonowaniem na rynku pracy. Należy więc traktować ich wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne jako podstawę, która ma im umożliwić znalezienie i utrzymanie zatrudnienia oraz spełnianie się w życiu zawodowym i osobistym.

ANALIZA WSKAŹNIKÓW BEZROBOCIA MŁODYCH OSÓB

W ostatnich latach poziom bezrobocia w Polsce znacznie się obniżył. Dane na ten temat, dotyczące ogółu ludności w Polsce, przedstawia rys. 1.

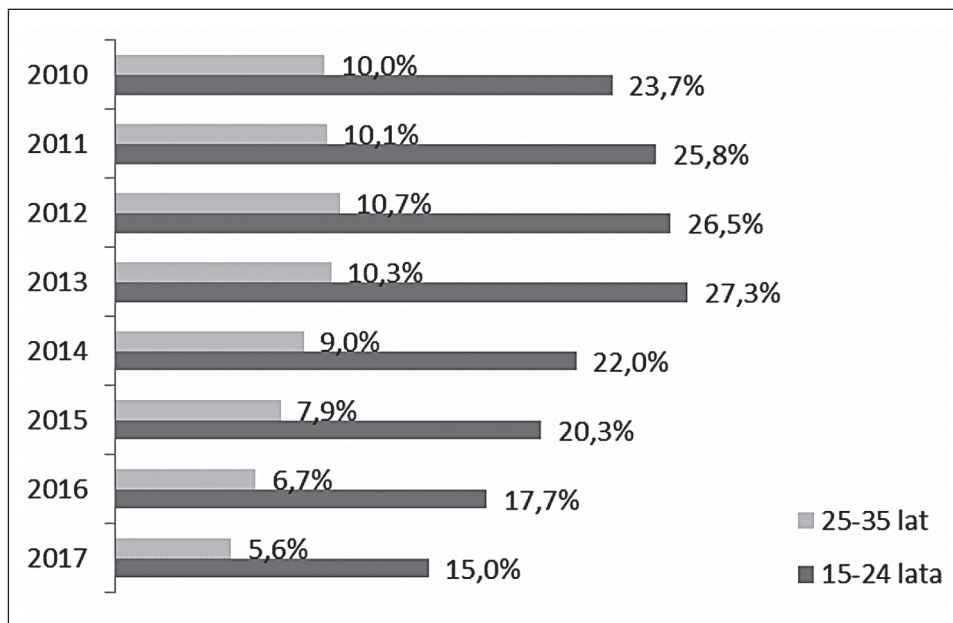

Rys. 1. Stopa bezrobocia w Polsce w latach 2010–2017 (dane z 2017 r. obejmują okres od stycznia do czerwca)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2010–2015 stopa bezrobocia miała wartość dwucyfrową, przy czym najwyższy wskaźnik bezrobocia odnotowano w 2013 r. (13,5%). Bezrobocie rosło w latach 2010–2013, w następnych latach się nieco zmniejszyło. Najbardziej znaczący spadek stopy bezrobocia nastąpił w latach 2016–2017 – do wartości jednocyfrowej (7,5% w 2017 r.). Ogółem w latach 2013–2017 był to spadek o 6%. Od kilku lat występuje zatem tendencja malejąca, dlatego można przypuszczać, że przy podobnym poziomie rozwoju ekonomiczno-gospodarczego, jaki dzisiaj występuje w Polsce, stopa bezrobocia będzie miała wartość jednocyfrową, możliwe jest też dalsze jej obniżenie.

Dane dotyczące bezrobocia młodych osób w Polsce w latach 2010–2017 przedstawia rys. 2.

Rys. 2. Stopa bezrobocia młodych osób w Polsce w latach 2010–2017 (dane z 2017 r. obejmują okres od stycznia do czerwca)

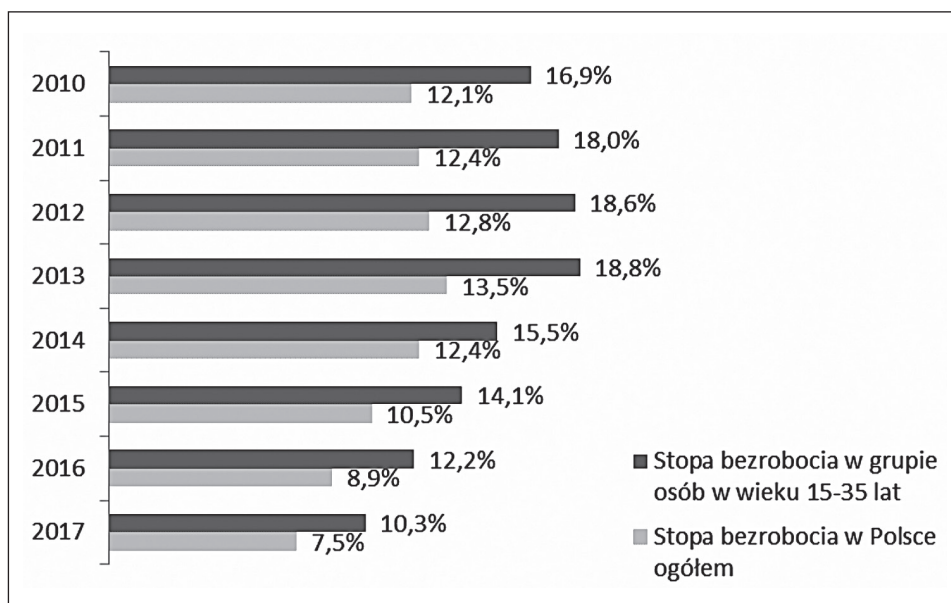
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przedstawione na rys. 2 dane ilustrują zmiany stopy bezrobocia młodych osób w dwóch grupach wiekowych: 15–24 lata oraz 25–35 lat. W latach 2010–2017 w każdej z tych grup można zaobserwować tendencję malejącą, jednak wyraźnie niższe bezrobocie występuje w grupie osób 25–35 lat. W tym wieku młodzi ludzie są już wykształceni, zdobyli zawód, mają plany życiowe, znają swoje możliwości, chcieliby się usamodzielnic, realizować karierę, znaleźć swoje miejsce, dlatego są bardziej aktywni zawodowo niż grupa młodych osób w wieku 15–24 lata. W młodszej grupie bezrobocie jest o wiele wyższe prawdopodobnie również z tego powodu, że młode osoby w tym wieku jeszcze się uczą, mieszkają z rodzicami i dopiero planują swoją drogę życiową i zawodową albo podejmują tymczasową pracę w Polsce lub za granicą, poza obowiązującymi formami zatrudnienia.

W grupie osób w wieku 25–35 lat najwyższe bezrobocie występowało w 2012 r. (10,7%); stopa procentowa miała wartość dwucyfrową w latach 2010–2013, a w następnych latach bezrobocie mała do wartości 5,6% w 2017 r. W młodszej grupie wiekowej stopa bezrobocia była o wiele wyższa (ponad dwukrotnie) i w całym analizowanym okresie miała wartość dwucyfrową – najwyższą w 2013 r. (27,3%), a najniższą w 2016 i 2017 r. (odpowiednio: 17,7% i 15%). Naj-

większy spadek bezrobocia można zauważyć w grupie osób 15–24 lata – o 12,3% (w latach 2013–2017), podczas gdy w grupie osób w wieku 25–35 lat był to spadek o 5,1% (w latach 2012–2017).

Na rys. 3 przedstawiono stopy bezrobocia dla ogółu ludności w Polsce oraz dla młodych osób w wieku 15–35 lat w latach 2010–2017.

Rys. 3. Stopy bezrobocia w Polsce ogółem i w grupie osób 15–35 lat w latach 2010–2017 (dane z 2017 r. obejmują okres od stycznia do czerwca)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dane przedstawione na rys. 3 pokazują, że w latach 2010–2017 stopa bezrobocia młodych osób w wieku 15–35 lat była wyższa niż stopa bezrobocia ogółu ludności w Polsce. Największe bezrobocie, zarówno wśród młodych ludzi, jak i pozostałych, występowało w 2013 r. (odpowiednio: 18,8% i 13,5%). Po 2013 r. bezrobocie systematycznie spada do wartości jednocyfrowej (7,5% dla ogółu ludności w 2017 r.), lecz wśród młodzieży nadal jest to liczba dwucyfrowa (10,3%). Znaczący spadek bezrobocia w Polsce w latach 2013–2017 (o 6% dla ogółu ludności i o 8,5% w grupie młodych osób) pozwala na optymistyczne prognozy, ale wciąż może niepokoić dwucyfrowa wartość stopy bezrobocia wśród młodych osób. Analizując dane z rys. 2 i 3, można zauważyć, że stopy bezrobocia w latach 2010–2017 w grupie osób młodych w wieku 25–35 lat są niższe w każdym roku niż stopa bezrobocia w Polsce ogółem. Dwucyfrowy poziom bezrobocia

dotyczy więc przede wszystkim grupy osób młodych w wieku 15–24 lata, natomiast w starszej grupie młodych ludzi w wieku 25–35 lat nie stanowi tak istotnego problemu (5,6% w 2017 r.).

ZAKOŃCZENIE

W ostatnich latach nastąpił znaczący spadek bezrobocia w Polsce zarówno w analizowanych grupach osób młodych (15–24 lata oraz 25–35 lat), jak i wśród ogółu ludności w Polsce. W rozpatrywanym okresie można zauważyć podobne tendencje. Bezrobocie systematycznie malało w każdej z grup, przy czym największy spadek nastąpił w latach 2013–2017 w grupie osób w wieku 15–24 lata – o 12,3%. Dla ogółu ludności spadek stopy bezrobocia był nieco wyższy niż w grupie osób w wieku 25–35 lat (odpowiednio: o 6% i 5,1%). Stąd wynika, że bezrobocie zmniejszyło się najbardziej w tej grupie, w której było największe – w grupie młodych ludzi w wieku 15–24 lata. W najlepszej sytuacji znajdują się młodzi ludzie w wieku 25–35 lat – w tej grupie bezrobocie obecnie jest najniższe (5,6%). Ponadto, analizując dane przedstawione na rys. 1 i 2, można zauważyć, że stopa bezrobocia w latach 2010–2017 w tej grupie miała wartość mniejszą niż dla ogółu ludności w Polsce. Młodzi ludzie w wieku 25–35 lat są najbardziej aktywni zawodowo, rozpoczynają realizację kariery, dążą do zdobycia pozycji społecznej, zakładają rodziny, chcą się rozwijać, w związku z tym potrzebują środków finansowych. Niekorzystna sytuacja występuje w grupie młodych osób w wieku 15–24 lata, gdzie bezrobocie jest prawie trzykrotnie wyższe (15%). W szczególności zagrożeni wykluczeniem społecznym są młodzi ludzie, którzy nie pracują i się nie uczą.

Analiza przedstawionych w opracowaniu zagadnień prowadzi do następujących wniosków:

1. Stopa bezrobocia jest odwrotnie proporcjonalna do wykształcenia, czyli im wyższe wykształcenie, tym niższa stopa bezrobocia (GUS 2017b). Biorąc pod uwagę fakt, że wśród osób z wyższym wykształceniem jest znacznie mniej bezrobotnych niż w grupach osób bez wyższego wykształcenia, warto podejmować studia, których ukończenie wprawdzie nie gwarantuje znalezienia zatrudnienia, ale jest jednym z czynników ułatwiających funkcjonowanie na rynku pracy.
2. Istotnym elementem wspomagającym przygotowanie zawodowe są praktyki i staże, które młody człowiek powinien odbywać podczas edukacji w szkole zawodowej lub podczas studiów. Jest to pierwszy kontakt młodego człowieka ze środowiskiem pracy, w którym się rozwija i ma możliwość wykorzystać zdobyte kompetencje. Uczniowie i studenci powinni też korzystać z usług doradcy zawodowego, który pomoże w rozpozna-

- niu swoich zainteresowań i predyspozycji, wyborze kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniu kariery.
3. Ważne jest zwrócenie uwagi na każdym etapie edukacyjnym – nie tylko na osiągnięcia uczniów związane z przyswajaniem wiedzy, ale także na rozwijanie umiejętności, zdolności i talentów, postawy aktywności, umiejętności radzenia sobie w różnych sytuacjach (również radzenia sobie z porażkami), budowanie poczucia własnej wartości, otwartości na zmiany oraz kształtowanie kompetencji interpersonalnych i współpracy w grupie.
 4. Szczególnie niekorzystna jest sytuacja, kiedy młody człowiek po zakończeniu edukacji pozostaje przez dłuższy czas bezrobotny. Prowadzi to do bierności, spadku motywacji i rezygnacji z intensywnego poszukiwania pracy. W takich okolicznościach wsparciem może być korzystanie z usług doradcy kariery, specjalistów i osób, które pobudzą aktywność i poczucie własnej wartości młodego człowieka.

Funkcjonowanie młodych ludzi na rynku pracy zależy nie tylko od czynników związanych z edukacją, ale też od aktualnej sytuacji ekonomiczno-gospodarczej kraju, która ma największy wpływ na powstawanie nowych miejsc pracy. Ważne są również czynniki związane z właściwą organizacją i zarządzaniem ludźmi, przede wszystkim z etyką i kulturą pracy: przejrzystymi zasadami zatrudniania, awansowania, nagradzania oraz życzliwym i sprawiedliwym traktowaniem pracowników. Sprzyjają one ich rozwojowi, utożsamianiu się z firmą i zawodem oraz satysfakcji z pracy. Jasne reguły tworzą poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji, umożliwiają planowanie i osiągnięcie celów.

BIBLIOGRAFIA

- Boni M. (2011), *Młodzi 2011*, Warszawa: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.
- Bulik A. (2011), *Zjawisko pracy tymczasowej w perspektywie rynkowej*, [w:] A. Sobczyk (red.), *Z problematyki zatrudnienia tymczasowego*, Warszawa: Wolters Kluwer.
- Cymbranowicz K. (2016), *Prekariat – nowe zjawisko na rynku pracy w Polsce*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym”, nr 2.
- Czechowska-Bieluga M., Kanios A., Sarzyńska-Mazurek E. (2009), *Profile kompetencji społecznych osób pracujących i bezrobotnych*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Federowicz M., Sitek M. (2011), *Raport o stanie edukacji*, Warszawa: IBE.
- GUS (2017a), *Aktywność ekonomiczna ludności Polski. II kwartał 2017*, Warszawa.
- GUS (2017b), *Stopa bezrobocia w latach 1990–2017*, Warszawa.
- Jan Paweł II (1986), *Laborem exercens*, [w:] J. Gałkowski (red.), *Laborem exercens. Tekst i komentarze*, Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Jelonek M., Kasperek K., Magierowski M. (2015), *Młodzi na rynku pracy – pracownicy, przedsiębiorcy, bezrobotni*, Warszawa: PARP.

- Jeruszka U. (2008), *Przemiany pracy we współczesnym świecie w kontekście potrzeby edukacji permanentnej*, [w:] R. Gerlach (red.), *Edukacja i praca. Konteksty – wyzwania – antynomie*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Koral J. (2009), *Kulturowe aspekty polskiego bezrobocia*, Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Kwiatkowski E. (2001), *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, Warszawa: PWN.
- ManpowerGroup (2014), *Niedobór talentów. Raport*, Warszawa.
- ManpowerGroup (2017), *Czas świadomego kandydata. Raport*, Warszawa.
- Pańków M. (2012), *Młodzi na rynku pracy. Raport z badania*, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- Patulski A. (2015), *Sposoby aktywizacji zawodowej młodych w świetle nowelizacji ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, „Studia Iuridica Lublinensia”, nr 3,
DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2015.24.3.407>.
- Ratyński W. (2003), *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, Warszawa: Difin.
- Rękas M. (2015), *Sytuacja ludzi młodych na rynku pracy w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej w latach 2008–2013*, „Studia Ekonomiczne”, nr 214.
- Rybicka K. (2014), *Bezrobocie młodzieży w Polsce*, „Studia Ekonomiczne”, nr 197.
- Sadowski Z., Kozłowski P. (2010), *Zagrożenia ekonomiczno-społeczne*, „Nauka”, nr 4.
- Standing G. (2017), *Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Szłosek F. (2015), *Tożsamość pedagogiki pracy w kontekście przemian systemowych*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej.
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2017, poz. 1065).

SUMMARY

The analysed topic is the situation of young Polish people on the labour market. The unemployment in this group constitutes a major social problem as it has a significant impact on private and professional life. Unemployment rate in Poland has dropped throughout last years but it is also worthwhile to examine the tendency for young people. The aim of this study is to discuss different issues connected with unemployment among young people, including the diagnosis and assessment of their situation based on the topic literature and Polish Central Statistical Office (GUS) data. The study contains the analysis of the phenomenon of young people's unemployment and conclusions.

Keywords: youth; unemployment; labour market